

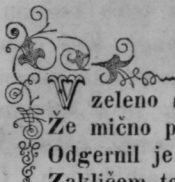
UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III. V Ljubljani 15. februarja 1863. List 4.

LJUBA POMLAD.



V zeleno se zavila bo narava,
Že mično petje ptičev se razlega,
Odgernil je odejo — Večni, snega;
Zakličem toraj: Pomlad, bodi zdrava!

O beli zvončik ti, pomladna slava!
Varuj nedolžen se peklen'ga zlega,
Da se ne prime te ostudna pega
Oj blagor ti, cvetica prava!

Mladina draga, ti si krasna mila —
Podobna pomladanski cvetki beli,
Narava ti ljubezni čut je vlila

Do domovine drage. O veseli,
Veseli časi slavni, če borila
Se boš z osodo, bodo prišumeli!

Jože L. Mikeljnov.

Kako naj se učenik dalje izobražuje.

Ako bi bila pripravniška šola za učnike še tako dobro osnovana in dobra, je vendar treba, da se vsak, ki stopi na šolsko polje, ne le pri začetku svojega dela, temuč celo življenje izobražuje. Vsak človek in tudi naj izverstnejši v

svoji versti mora spoznati, da se nikoli popolnoma ne izuči, in da nikoli dovolj ne vé. Kdor se sedanji čas ne izobražuje, zaostaja, slabi, in se počasi zaziblje v nekako mehanično spanje, iz katerega se težko katerikrat še prebudi in zdrami. Tako žalostno spanje pa ni le samo velika zamuda, temuč škoduje tudi drugim pridnim delavcem, ker rodi tudi marsikako zapeljivo sanjo in umišljijo, ktera je zelo nalezljiva.

Kdor pa se hoče stalno izobraževati, se mora naj bolj tega poprijemati, česar ravno za svoj stan potrebuje. Učenik naj se tedaj pred vsem drugim izobražuje tako, da bo mogel v svojem lepem in imenitnem stanu vedno več dobrega storiti. On naj:

1. pripravljaja se za vsaki nauk posebej, preden ga učencem razlaga. Kdor tega ne stori, maha po vetru, in zida poslopja po zraku brez koristi za se in za mladino.

2. Učenik naj si vedno vednosti nabira, in sicer takih, ki ga ne vlečejo od njegovega stana. Kaj pomaga temu ali unemu, če misli, da zna še tako izverstno pisariti (advokariti), pesmi in napeve zlagati, če pa je v šolskih rečeh — pri pravi mladinski sreči — ptujec in komaj čaka, da opravi delo, ktero mu je, bi rekel, zadnje izmed drugih! On naj se uči *a) keršanskega nauka* posebno *cerkvene povestnice*, da bo naj pred sam pregret s tim, s čimur mora mladino ogrevati; *b) uči naj se maternega jezika*, da ga bo znal, kakor se učeniku spodobi, prav govoriti in pisati, t. j. da ga bo znal *slovníško*, ne pa tako, ali morda še slabše, kakor ljudje, ki še brati ne znajo. Bolje ko si učenik lika materni jezik, bolje in lažje se ga navadijo tudi učenci; *c) on naj se uči številiti, svet poznavati* (geografije) in *občno povestnico*, da ne bo vedno ptujec pri izobraženih ljudeh in nevedni tovarš svojih učencev; *d) uči naj se naturopisja in naturoslorja*, kar je popolno pripravno, da človek ne oterpne in da ga ne posili mehanično spanje; *e) naj se uči poznavati pedagogično slovstvo* starih in novejših časov, pa naj ne prebira le poverhno, temuč tako, da vselej, kadar zbere, vé, kaj je pravo zernje vsakega spisa in kako bi si ga ohranil in rabil.

3. Marljivi učenik pa naj se tudi uči še marsikterih drugih koristnih reči, iz med katerih mu je posebno potrebna *godba*. Vsak učenik mora znati učence tudi peti učiti, in mora tedaj poznati in razumeti, kako se spešno živí in bistri ljudsko

petje v šoli, t. j. tako, ki ne pošumi samo po šolskih izbah, temuč tudi dalje sega med družine in celo ljudstvo. Če pa je učenik tudi cerkveni orglavec, si mora pa posebno prizadjeti, da razumé, kakšno petje in orglanje je zares cerkveno, in kako bi se tako naj bolje gojilo. Orglavec naj vedno misli, da nekoliko peti in na orglje žvergljati ni težko, pa tako znati, kakor je prav in se v cerkvi spodobi, ni ravno lahko, kar se le tisti navadi, ki si pridobi dober godbini okus.

4. Učenik na deželi naj se tudi kolikor toliko peča s sadjorejo, čbelarijo, svilarijo i. t. d., in naj bo vsi soseski v takih rečeh djaven zgled.

— ot —

Koliko moči do mladosti ima zgodnje soznanje lepoznanstva, in kakšne dolžnosti izvirajo iz tega za odgojitelja in jezikoslovnega učenika.

(Dalje.)

Zmožna natura, t. j. takšna, ki čuti moč v sebi, ali pa da ima zares lepe dušne darove, poprime se branja romanov, pa tudi, ako so njene zunanje okoliščine srečne. Domišljija tukaj čas prehití; deček se domišlja, ter se vidi v duhu za viteza, čigar življenje bere. Kako zelo mika takšno branje krepke nature! Skušnja tedaj uči, da se za branje vnamejo ali dražljivi, bolehní mladenči, katerih glava je polna domišljij, ali pa mladenči zares jedernati in sposobni. Mladenči srednje dobre glave, ali pa še celó zabiti se bodo malokdaj zelo vneli za branje.

Da pa mladost tako strastno bere, tega so krivi starši in odgojitelji. Otrokom ne vedo boljšega darila dati, kakor knjige za mladost. Otroci višjih stanov imajo že celo zbirko knjig, ki se pa vedno pomnožuje ob godovih. Starši jih opominjajo, da naj beró; berejo tedaj zavoljo kratkega časa. Hvalijo jih potem in pravijo: Naš mladi naj rajše sedi pri bukvah! Takšna hvala je dober kup. Ti spisi za mladost pa večidel niso drugega, kakor otročji romani, in tako se pripravlja pot do strastnega branja.

Tako se imajo presojevati tudi šolske knjižnice, ki so v nekterih krajih. Večidel knjig pisanih za mladost je podobnih

pisanemu popirju, v kterega je nekaj naukov zavitih; otrok pregleduje pisani popir, nauk pa pade na tla, in ne zmeni se za njega. Le kdor je zveden psiholog in globoko zna premišljevat, more za mladost tako pisati, da se z branjem kratkočasi in podučuje. Kaj in kako pa bere mladost? Večidel nič ne prevdarja. — Starši in redniki dajo gojencem take knjige, ki jih še sami niso pregledali in prebrali; pregledati bi jih bilo presitno in prezamudno, pa tudi saj že njih naslov pové, da so spisane za mladost, in potem mislijo, da gotovo ni v njih nič slabega.

Ravno tako, kakor pa starši in učenci posameznih knjig ne odberó, tako pa tudi na vse, kar otroku v roke pride, premalo porajtajo. Ako je ena knjiga prebrana, dajo otroku drugo; za pravljičami pa nastopijo potopisi, za temi pa zopet otročje igre in tako naprej, kakor se ravno kaj dobi v kaki bukvarnici. Med prebranim ni je dušne niti, da bi branje branje podpiralo in razširjalo. Še huje pa je, kadar otrok brez vednosti staršev bukve na posodo jemlje in jih bere. Tukaj le po naslovu gleda, in bere se takšno, kar bi se naj manj smelo brati, kar domišljijo naj huje nadražuje in je za duha ravno to, kar so za kri močne dišave.

Beremo le za to, de bi se omikali; sploh pa pozabimo tako brati, da bi se s tim resnično omikali. Ako to zadeva naj poprej odraščene ljudi, zadeva pa tudi mladost in skoraj brez izjemka. Bere se namreč brez vse resnobe, da se le kratkočasi. In kako more to drugače biti!

Učenci bi morali vse, kar učencem dajo, sami prebrati, potem pa jih napeljevati, kako da naj prav in premišljeno berejo. Mladi človek sam za se se ne more braniti, da bi ne bral brez resnobe, ker nima on knjige, ampak knjiga ga ima v oblasti. Ako branje njegovo domišljijo zbudi in serce pretrese, nasleduje to iz tega, ker se je reči popolnoma vdal; gibanje njegove duše je podobno gibanju morja, kadar ga vihar sem ter tje zaganja.

Strast do branja prišla je od odraščenih v mladost. Odkrili in preiskovali smo že o tem nekoliko; opisovali smo to tudi bolj na tanko, ter smo rekli, da se bere brez izbere in premislika. Prevdariti pa še hočemo, koliko hasne ali škoduje zgodnje branje lepoznanstva razumu in sercu pri mladosti. Ne dá se tajiti, da zgodnje branje beletričnih spisov, dasiravno

brez izbere in premislika, tu in tam tudi kaj dobrega donša, pozneje pa bomo oboje na zlato vago devali.

Kar se je naše duše prijelo, ostane ji vtisnjeno bolj ali manj globoko, ravna se to potem, kakor je posamezen občutljiv in tudi, kolikor bolj živo je reč zapopadel; ostane ji (duši) pa vendar le (vtisnjenje), ako bi se ravno ne zavedila. To sicer lahko pozabimo, pa se zopet spomnimo, kakor hitro nas kaj takega ali enakega zadene.

Tako je tudi z branjem. Lepa pisava (styl) je skoraj splošna, posebno pri pisateljih. Skoraj vsi pisatelji romanov in knjig za otroke pišejo gladki in olikani jezik, in skoraj ni drugače, da ljudje, ki večkrat beró take spise, izobražujejo se tudi v jeziku. Ker jim večkrat pred dušo stopi, nauče se ga tudi, in ustmeno in pismeno gladko izrazujejo svoje misli. To je toliko bolj naravno, ker vsak vé, da se maternega jezika bolj iz rabe in posnemanja naučimo kakor iz gramatike. Učeniki po šolah bodo tedaj lahko spoznali, kateri učenci radi beró, ker posebno lepa pisava, čudno našopirjen sostavek, kakor tudi zgovornost razodeva bravca romanov.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Leta 1564. pod vojvodom Albertom vpeljal se je na Bavarskem šolski red, veliko bolj podoben temu, kakoršnega imamo sedaj po ljudskih šolah, kakor pa cerkveni red na Virtemberskem in Saksonskem. Nihče ne sme šole učiti, če ga ne poterdi postavljeni šolski vodja. Leta 1569. je vojvoda nagovaljal prelate, da naj se posebno prizadevajo za vstanovitev nemških šol. To se je tako hitro pospeševalo, da se je leta 1616. svetovavcem vojvoda Maksimilijana zdelo, da je že preveč šol; po terjih, so rekli, naj že bodo, kolikor jih je treba za ohranjenje službe božje; po deželi jih pa treba ni. Potegnili so se pa za šole po vaseh deželni poslanci, rekoč, da nočejo vsi kmetijski otroci kmetje ostati; veliko njih je sposobnih za razne rokodelstva in obertnije; kdor pa v materinem jeziku ne zna brati in pisati, je kot mertev človek, tedaj

ni dobro odpravljati domačih šol. Po dolгих obravnavah je vojvoda stanovom prav dal, ter je obderžal vse naredbe v zadevah ljudske šole, kakor so jih vpeljali njegovi predniki.

Ker se je Lutrova krivovera kmali tudi na Kranjskem jela razširjati, in je veliko ljudi po mestih in deželi novo vero sprejemalo, vpeljana je bila l. 1563. evangelska šola, ki pa menda ni dalje terpela, kakor do leta 1594. Katoliški deželni knezi posebno Dragotin II. in Ferdinand II. stopala sta protestantom ojstro na pete, in katoliška vera se je zopet hitro razširila.

Tadanji knezoškof Janez Tavčar (1580 — 1597.), domkapitel, katoliški stanovi in magistrat so poklicali Jezuite na Kranjsko, ki so jih tudi leta 1595. slovesno v Ljubljano sprejeli; najvojvoda Ferdinand in drugi so jih bogato podpirali. Leta 1596. prevzeli so ljubljansko gimnazijo *); kakor drugod, tako so tukaj poganjali se za čast božjo in poveličanje katoliške cerkve, posrednje trudili so se pa tudi za ljudsko izobraženje, se vé da po verskem smislu.

Ko tukaj govorimo od ljudskih šol, naj še omenimo nekega moža, ki je svoj čas dalječ prehitel, ki sicer ni bil ud katoliške cerkve, pa je vendar človeštvu s svojimi spisi veliko koristil, ki je prvi govoril od kazavnega poduka po ljudskih šolah. Ta mož je Amos Komenski, rojen l. 1592. v Komni na Marskem, od tod njegovo ime Komenski. V latinske šole stopil je še le v 16 let star. Latinski jezik se je učil prav nerazumljivo in protinaravno; čutil je ta možak okornost in nerodnost učnega navoda, tedaj si je v svojih poznejših letih prizadeval učenje na naravni podlagi osnovati, in tako je že tačas zagovarjal novo didaktiko in šolske prenapredbe. Skušal je vpeljati rečne šole ali realke kakor jim pravimo; po šolah, ktere je vodil, stavil je vse učenje na kazavni poduk. Bil je po svojem stanu poslednji škof tako imenovanih marskih bratov. Ves čas svojega življenja preživel je v begu in preganjanju, ter je sklenil svoje življenje leta 1671. v Amstelodamu na Holandskem v 80. letu svoje starosti.

(Dalje prih.)

*) Imeli so v sedanji reduti svoje šole, kar še zdaj kaže napis nad velikimi vratmi. Prav je, da je zdaj ta prostor zopet posvečen temu namenu — mestni pogl. šoli.

Praktična slovensko - nemška gramatika.

„Vsako podučevanje naj se stavi na podlago maternega jezika“, je dandanašnji resnica, ki se toliko in tolikrat ponavlja. Druga resnica pa, ktere nobeden razumen prezirati ne sme, pa je: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“. Kako te dvoje resničnih pravil v soglasje spraviti? Vsled prvega vodila zahtevajo nekteri, da naj se v ljudskih šolah nikar ne učé ptuji jeziki; ljudske šole so za izobraženje ljudstva, tedaj niso učilnice za ptuje jezike; drugi pa se opirajo na poslednji izrek, ter zahtevajo, da bi se njihovi otroci posebno nemškega jezika učili, ker ga bodo v življenji potrebovali; med te štejemo vse tergovce, obertnike i. t. d. Čigavo je tedaj pravo? „Srednja pot, zlata pot“. Nihče se še ni nad tem pritožil, da razumé dva jezika. V mladosti pa je čas, ptujih jezikov se učiti. Mladost ima živ spomin, nauči se ložeje ptujih jezikov kakor odrasčeni človek. Slovenska mladost naj se podučuje naj poprej v maternem jeziku. — Ktere pripomočke pa ima šola za to? Kako se izobražuje človek v maternem jeziku? V šoli otroci berejo, številijo, se učé keršanskega nauka v maternem jeziku. Pri vsem tem se pa izobražujejo v maternem jeziku, če učenik na to gleda, da pravilno beró, in kar so brali, da s svojimi besedami iz glave povedo, pri keršanskem nauku in pri številjenju pa, da pravilno odgovarjajo. — Otroke v ljudski šoli slovnico od besede do besede učiti, so že drugi narodi, posebno pa Nemci, davno opustili. Nekdo je enkrat vprašanje zastavil, kaj izobražuje boljše otroke v maternem jeziku, ali če učenik slovnico posebej uči, ali pa če se pri vseh predmetih prizadeva, da otroci dobro in pravilno govoré? Ako pa še kaj časa ostane in otroci po dalj časa šolo obiskujejo, pa mislim da ni napčno, če se otroci tudi nemškega jezika učé. Ko bi bile okoliščine v naši domovini takšne, kakoršne niso, bi znabiti shajali v domači deželi brez nemškega jezika, sedaj pa še ni mogoče. Kako hvaležni so p. barantači, če razumejo nemški jezik. Srednje šole so sedaj tudi tako osnovane, da se brez znanja nemškega jezika shajati ne more. Obeh jezikov se učenec glavnih šol do dobrega naučiti ne more, v nemščini mora pa vendar toliko izurjen biti, da more stopiti v gimnazijo, kjer se do sedaj še skoro vsi pred-

meti v nemškem jeziku učé. Kako pa se naučí človek ptujega jezika, in kako se ga bo zamogla naučiti naša slovenska mladost? Naj poprej po praktičnih vajah, bodi si v govorjenju ali pa tudi pisanju. Prišli smo tedaj do tje, kamor smo se namenili priti. Vprašam: Kako more kdo po tem, kar smo do sedaj rekli, našo „Praktično slovensko-nemško gramatiko“ nepraktično imenovati? Nepraktična je le tistemu, ki v svojem idealu misli, da je tam, kamor nam še ni bilo dano priti, ali kateri je ne razumé prav rabiti. Kdor hoče „Praktično gramatiko“ prav razlagati, potrebno mu je potrebno, da po slovniško razumé slovenski in nemški jezik. Drugič pa je potreba da s časom napreduje, da vé, koliko korakov se je metodika v kratkem času prestopila, da vé, kako postavim Nemec svoje otroke v maternem jeziku podučuje, kako jih vodi, kadar se uče ptujih jezikov. Naša „Praktična gramatika“ je osnovana po načertu, po kojem je Ahn Nemce francoskega jezika učil. Po tem načertu se je bila naj pred napravila gramatika, za Poljake, ki se učé nemškega jezika, in po tej je osnovana tudi naša „Slovensko-nemška gramatika“. Slovenski jezik po jezikoslovnih vodilih učiti, ne more biti in tudi ni namen naše gramatike; ona hoče le jezikoslovno zavest ali čutje do maternega jezika, ki je že v otroku, zbuditi in voditi; ima pa v ta namen opazke, katerih učenik ne sme prezirati. Za nemški jezik pa, ki je otroku popolnoma neznan, stavi vodila, in jih razjasnuje z mnogimi zgledi. Tretjič primerja pa tudi slovenski jezik z nemškim ter pove v čem sta si podobna in različna. Tudi v ta namen ima zadosti opomb.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanju.

v.

U. Kako je to, da pišejo sedaj pomožni glagol v prvi osebi sedanjega časa večidel *sem*, ne pa *sim*, kakor so pred kratkim sploh pisali?

T. Nekteri so že tudi pisarili *sem*, in koj v začetku nove slovenšine se bere oboje: *sem* in *sim*.

U. Ktero je pa bolje? kako je v staroslovenščini?

T. V staroslovenščini se je pisalo *jesm'*, z mehkim polglasnikom (jerek) na koncu, ki smo ga pozneje, kakor se meni zdí, vmes djali med *s* in *m*, je pa smo kar opustili.

U. In kako se je glasil tisti polglasnik (jerek) nekdanj?

T. Imel je srednji glas med *e* in *i*, in namestujeta ga v novi slovenščini res oba, tu *e* tam *i* itd.

U. Po tem takem bi bilo vse eno pisati *sem* ali *sim*; kaj pa nova slovenščina pravi?

T. V novoslovenščini se *sim* lože skaže kot *sem*. V drugi osebi imamo *si*, in da je *si* iz *sim*, se tajiti ne dá; gotovo je pa, da zavoljo *sem* v drugi osebi nihče ne bo pisal *se*, kakor je pisaril nekdanj otec naš Marko.

U. Po tej razlagi je bolje *sim*; kaj pa po izreki?

T. Izreka tudi *sim* svetuje. Izgovarja se kakor v novim, *prosim*; *e* pa se v sedanjem času vselej razločno glasi: *nesem*, *mahnem*, *skačem*, *dvigujem* itd.

U. In ako je ravno toliko staro, ima tedaj ravno tisto pravico.

T. Pa še nekaj. Ako se piše *sim* (*sum*), se loči na tanko od prirečja *sem* (*huc*); kakor se kaže sicer slovenščina določna, tako se razodeva tudi v tem njena doveršenost.

U. Ker razlaga in izreka in določnost vелеva *sim*, zakaj vendar le pišeš *sem*?

T. Raji bi še sedaj pisal *sim*; vendar nikar ne misli, da sem brez razloga jel pisati *sem*. Nagnili so me tile razlogi: a) ker se po staroslovenščini *sme*; b) ker je v novi slovenščini ravno toliko stara; c) ker se vjemamo nekoliko vsaj s Čehi (*jesem*, *jsem*, *sem*) — z obliko *sim* bi se z nobenimi Slovani ne; — d) ker je izreka enaka v *sem* in *sim*; e) ker so se oblike *sem* v kratkem skorej sploh poprijeli; in f) ker se dvomljivosti lahko ognemo.

U. Sej res. Bral sem že tudi jest prirečje (*huc*) pisano *sim*; ali bi se smelo pisati tako?

T. Nekteri Slovani že pišejo tako (*simo*, *sim*).

U. Toraj hočem tudi jest posihmal pisati v tem pomenu *sim* (*huc*), v unem pa *sem* (*sum*).

T. Prav, ker tako bi se v slovenskem doslednost ali določnost lepo ohranila in razločna pisava bi nikdar ne delala pomote.

VI.

U. Zdavnej bi te bil že rad poprašal, zakaj pišejo mnogi, kakor se bere tukaj: zrla, umrla, načrtani itd., zakaj *e* izpušajo?

T. Sej ne izpušajo v tacih besedah nobenega *e*, nobenega glasnika: oni pravijo, da je *r* samoglasnik, in za to pišejo tako.

U. Kaj pa še! Da bi bil *r* samoglasnik, tega še svoj živi dan nisem slišal. Kolikor jezikov sem se doslej učil, povsod so samoglasniki le *a*, *e*, *i*, *o* in *u*. V katerem jeziku je torej *r* toliko čast dosegel?

T. Pravijo, da v staroslovenskem.

U. Menda, kadar bi radi kaj neumnega dokazali ali kadar si pomagati ne morejo, pa pravijo, da je v staroslovenskem tako!

T. Pa *r*, kakor učijo, v staroslovenskem ni bil le samoglasnik, ampak tudi soglasnik.

U. Ta je pa že dvomna in kej sumljiva. Zmed imenovanih samoglasnikov ni nobeden zdaj to zdaj uno; kako da bi ravno *r* spreminjal svojo lastnijo, in bil zdaj samoglasnik zdaj soglasnik?

T. Pa ne le *r*, tudi *l* je imel nekdam to dvojno službo; v novi slovenšini je pa *l* samoglasniško veljavo zgubil in je le še soglasnik.

U. Oho, ta je pa bosa! *A*, *e*, *i*, *o*, *u* so menda, kar jezik gre, povsod in vedno le samoglasniki; kako da bi ravno *l* bil nekaj časa tudi samoglasnik, in poznej le soglasnik! Kaj se je pregrešil, da so ga odstavili?!

T. Ti tega ne umeš, ker si premalo zmožin za tako visoke učenosti!

U. In tako globoke umetnosti — kaj ne? Kako čem pač umeti, kar sem bral v naj mlajši slovnici slovenski, da *l* in *r* vikšamo na glasu, in sicer *l* v *al*, *el*, *il*, *ol* in *la*, *le*, *li*, *lo*, *r* pa v *ar*, *er*, *ir*, *or* in *ra*, *re*, *ri*, *ro* itd.?!

T. Pa vender *l* ostane *l*, *r* ostane *r*, naj se vikša ali dviga kakorkoli.

U. Ali bi ne mogli tako vikšati tudi družih soglasnikov? In ali bi se ne smelo po tem takem od vsih družih soglasnikov reči, da so tudi samoglasniki, ker se ravno tako glasijo, kakor *r* in *l* — post.: *b*, *m*, *n*, *p* itd?

T. I se vé da.

U. Odklej pa gospodarji ta visoka in globoka učenost? Ali se je tako zmiraj učilo?

T. V novoslovenšini je ta učenost deseto leto spolnila; kar je od novega leta sim, je v enajstem.

U. Torej še toliko ni stara kot jest! Veš kaj, da me nič ne mika ji verjeti, še manj pa se poprijeti tega nauka.

T. Kakor ti drago; ali pustiva za zdaj to reč. Povém naj ti le, da tudi mene boli omenjena gospodarska sprememba v slovenskem pisanju. Raztergali so nas v tém in — kdo vé, kdaj bomo vendar Slovenci složni v složni pisavi?!

VII.

U. Druge reči v prvem razstavku umém, le tega ne vem, zakaj piše ondi: v hladnej zemlji; sej vendar sploh pravimo: v hladni zemlji. Kako se razlaga ta oblika? Pa morebiti že spet iz staroslovenskega?

T. V staroslovenskem so imeli trojno sklanjo: imensko, zaimensko in skupno ali zloženo, in po teh so se pregibali tudi prilogi.

U. In kdaj in v katerih sklonih se je pisalo *ej*.

T. V ženskem dajavnem in skazavnem enojnega števila so imeli prilogi po imenski sklanji velikokrat *é* (*jat*), ki se časih res glasi kakor *ej*, po zaimenski in zloženi pa so rabili *ej* v nekterih in pozneje tudi *oj*.

U. S katerim razločkom pa so rabili zdaj imensko zdaj zaimensko sklanjo?

T. Imenska je bila večidel z nedoločnim, zaimenska pa z določnim pomenom.

U. Tega razločka sedaj več nimamo.

T. Le v nekterih zadevah se to dá še razločiti, kakor ti je znano iz slovnice.

U. Obliko *ej* smo pač popolnoma zgubili?

T. Ohranili smo jo še pri zaimenih, kjer se pogostoma čuje tej, njej, onej mémo navadnega ti, nji, oni itd.

U. Ali je pri prilogih tudi kje v navadi?

T. Po Koroškem in po nekterih družih slovenskih krajih se neki res govori *ej*, po Stajarskem pa tudi *oj* v teh sklonih ženskega spola.

U. Kako imajo Hrovatje ali drugi Slovani?

T. Mnogi pišejo *ej*, Hrovatje pa sploh pisarijo le *oj*, in kar se mi celó ne zdi prav, da tudi za ozkimi soglasniki rabijo *oj*: svojoj, vrućoj itd.

U. Da ti jo po vsih ustih povém, zdí se mi *oj* ali *ej*, kakor bi dajavnemu in skazavnemu sklonu s tem coklje natakali namesti opank.

T. Ti jo pa še uganeš! Res mora človek pojematí, kadar bere, kar sem jest unkrat vidil v knjižici: z Marijoj svojoj zaročenoj ženoj.

U. Tudi jest sem unidan bral v eni pesmi: z močnoj rokoj; ali zdelo se mi je, kakor bi bil že na pomoč klical, ko sem bral: — *oj rokoj*!

T. Slovenci še ne marajo pisati *oj*, poprijemajo se pa nekteri pisavci *ej*, kakor se vidi.

U. Večnina se ravná vendar po dosedanji navadi, in jaz mislim tudi pri poterjeni skorej splošnji, ne pa poterjenej skorej splošnej pisavi ostati.

T. Se bo vidilo. Ko bi res vzajemnost pospeševala, in zlasti, ko bi mogli razloček delati v določnem (*-ej*) in nedoločnem (*-i*) pomenu, in da bi se spreminjala pisava; tedaj bi se je ne branil. Dokler tega ni, mi je pa še vedno ljubši dosejanja pisava novoslovenska.

Šolska roba.

Iz številstva. Poišite takih števil, ktere, če se med sabo pomnožijo, se zopet pokažejo, t. j.: naredite pomnožnike (produkte), katerih številke so iz množnikov (faktorov), post.: $3 \times 51 = 135$; $21 \times 906 = 19026$; $41 \times 35 = 1435$.

Odgovor.

Glej 3. list.

Sestre so prodajale jabelka najpred po 7 za en krajcar. Perva prodá za 7 kr. 49 jabelk, druga za 4 kr. 28 jabelk in zadnja za 1 kr. 7 jabelk; potem pa dajejo po 3 kr. jabelko; toraj dobí vsaka 10 kr. za jabelka.

Hlapec je tako le steklenice postavil:

0	0	0	0	0
	0			0
0	0	0	0	0
0	0		0	0
0	0	0	0	0
	0			0
0	0	0	0	0

Še nekaj o prašanjih pri lanskem konz. spraševanju.

Ljubi „Tovars!“ kaj izverstno in pedagogično si nam pojasnoval vprašanja pri lanskem konz. spraševanju v svojih listih. Med drugim nas si pa tudi opomnil, da ni zadosti, ako učitelj pogleda le po verhu, temuč naj vsaki spis do zadnjega zernica dobro prebira in za rabo shranuje. Tudi jaz ravnal sem se po tem svetu, ter so me še posebno veselili Tvoji izverstni dopisi in sicer temveč, ker sem zajel iz njih večkrat marsikaj dobrega in tehtnega, kar poprej še nisem imel in si za rabo ohranil.

Le v zadnjih dveh številskih nalogah v 24. listu stran 385 — 386 v lansk. tečaju se nikakor ne vjemava.

Pri št. 15. misliti si moremo malo ali pa tudi veliko pomoto. Tako p. se bere v četerti versti: B vloži v primeri k A ($5 : 6 = 30.000 : X$). Ko bi se tako rajtalo, kakor so tu členi postavljeni, bi se po pravilih število 25.000 nikakor ne dobilo, ampak 36.000, kar pa biti ne more, in bi potem nikakor ne bilo, kakor bi moglo biti. B. k A. kakor $5 : 6$.

Pravilno bi tedaj bilo tako le: $5 : 6 = X : 30.000$; je X znotranji člen, tedaj se potem prvi in četerti člen eden z drugim naštevata in z znotranjim delita. Tedaj: $5 : 6 = \frac{25.000}{X}$: $30.000. = 25.000$. Tedaj: $25.000 : 30.000$ je v primeri $5 : 6$.

Pri št. 16. str. 386, pa se je gotovo pri prepisovanju ali pa tisku pomota vrinila. Glasi se: Obseda mož ima dosti živeža za $5\frac{1}{2}$ mescev; čez koliko časa bi moglo pa 13.000 zraven priti, da bi vsi vkup še $2\frac{1}{3}$ mesca mogli shajati?

Obseda mož je, kakor se iz naloge in izdelovanja dalje razvidi, prav za prav 20.000 mož in teh 20.000 mož je z živežem za $5\frac{1}{2}$ mescev preskerbljenih; rado bi se tedaj po zgoraj omenjeni nalogi vedilo, čez koliko časa, da ima še 13.000 k posadki iz 20.000 mož obstoječi pristopiti, da bodo vsi skupaj $5\frac{1}{2} + 2\frac{1}{3}$ mesca z živežem shajali, kar je pa nekaj, kar nikakor biti ne more.

In to zató ne, ker 20.000 mož ima živeža, le toliko, da shaja ravno $5\frac{1}{2}$ mescev, ko preteče ta čas, morajo ali novega živeža dobiti, ali pa biti brez jedi. Je pa temu tako, ne bo 13.000 mož če tudi zadnji dan v odmerjenem času od $5\frac{1}{2}$ mescev pridejo, ne trohice živeža dobilo, še manj pa pomno-

žena posadka **20.000 + 13.000** čez preteklih $5\frac{1}{2}$ mesca še $2\frac{1}{3}$ mesca živeti mogla.

Bral sem tudi to nalogo, kakor je bila o času narekovanja nemško zapisana, in ta se glasi: Obseda, obstoječa iz **20.000** mož, ima živeža za $5\frac{1}{2}$ mesca; čez koliko časa bi moglo pa **13.000** mož zraven priti, da bi ves živež v $2\frac{1}{2}$ mesca povžili? Pa tudi ta naloga tirja nekaj, kar nikakor mogoče ni. Če pride namreč precej prvi dan k posadki **20.000** še **13.000** mož, bodo vsi skupaj: $20.000 + 13.000 = 33.000$ mož, $3\frac{1}{3}$ mesca z omenjenim živežem shajali; pozneje pa ko pride **13.000** mož k posadki **20.000** mož, toliko več bo živeža prihranjenega, in torej toliko več, ne pa manj časa od $3\frac{1}{3}$ mesca, posadka omenjeni živež vživala, po tem takem pa ne more čas povživanja nakopičeniga živeža nikakor krajši biti od $3\frac{1}{3}$ mesca, toraj tudi ne $2\frac{1}{2}$ mesca. Ali bi ne bilo tedaj prav, ko bi se ta pomota v „Tovarsu“ popravila?

Jvan Kogej.

Odgovor in poprava. Kar piše g. dopisnik K. od št. 15. „konz. vprašanj“, je gola resnica. Ne vem, ali se mi je vrnila ta pomota pri prepisovanju ali je pa tiskarni pregrešek; da sem rajtbo po vodilih izštevili, priča izhodek, kar tudi na popirju lahko skažem. Kar pa tiče št. 16. morem odkritoserčno povedati, da sem bil na prvi pogled ravno takih misli tej nalogi, kakoršnih je g. K.; prepričal sem se pa, da se tukaj ne prasha, koliko časa bodo vsi vkup živeli od začetka do konca posadke — pa tudi ne, koliko časa čez omenjenih $5\frac{1}{2}$ mesca; da to ne more biti, nas že pamet uči. Praša se pa, koliko časa sme preteči od tistega časa, ko pride prva posadka **20.000** do tistega časa, ko pride še **13.000** mož da ostane dovolj živeža za $(20.000 + 13.000 =) 33.000$ mož za $2\frac{1}{3}$ mesca. Utegnil bi kdo reči: $(5\frac{1}{2} - 2\frac{1}{3} =) 3\frac{1}{6}$ mesca; pa to zopet ne more biti, ker pomnožena posadka potrebuje več živeža na mesec kot prvotna (**20.000** m.), manj živeža ostaja tedaj na **20.000** mož in manj časa bo imela ta posadka jesti, da ostane na pomnoženo posadko **33.000** mož za 2 mesca in $\frac{1}{3}$ dovolj živeža.

Po moji izrajtbi v „Tovarsu“ bi imelo **13.000** mož čez $2\frac{7}{13}$ mesca zraven priti, pa tudi to ni pravo. Treba je, da se prerajta naj prvo, koliko časa bi imela pomnožena posadka (**33.000** m.) živeža dovolj; to pa je $3\frac{1}{3}$ mesca, od teh odštejemo $2\frac{1}{3}$ mesca, kateri čas imajo vkup živeti in ostane nam

1 mesec; če pa ostane na 33.000 mož živeža za 1 mesec, bo 20.000 mož ravno tisti živež dalje časa imelo. Koliko časa bo imelo 20.000 mož ostali živež, se prerajta, če popravimo ono izrajtbo v „Tovarsu“ tako le: Koliko časa bi potrebovalo 20.000 mož toliko živeža povžiti, kolikor ga ima 33.000 mož za 1 mesec dovolj? Odgovor: $(33.000 : 20.000 = 1 : X)$, predstavljeno in okrajšano $20 : 33 = 1 : X = 1^{13/20}$ mesca. Čez $1^{13/20}$ mesca bi moglo 13.000 mož zraven priti, da bi vsi skup še $2^{1/3}$ mesca z živežem shajali. Žal mi je, da so se te in še nekatere druge pomote *) v našega verlega „Tovarsa“ vrinile. Prosimo, naj blagovolijo naši čast. g. g. bravci popraviti, kar je napčnega. G. K. se pa lepo zahvalimo, da nas je opomnil teh pomot.

Peter Cebin.

Novice.

V šolskem letu 1860/1 je bilo na Štajarskem v 547 duhovnijah 688 ljudskih šol, med temi 124 še ne prav vstavnovljenih. Po jeziku je bilo čisto nemških 467, čisto slovenskih 40, slovensko-nemških pa 181. Vse te šole so imele 98.088 učencev, 710 učnikov, 280 podučnikov, 61 učenic, 16 podučenic in 75 obertnijskih učenic. Šolskih pripravnikov je bilo 67. — Na Koroškem je bilo ravno to leto v 339 duhovnijah 299 ljudskih šol, ktere so imele 24.484 učencev, 281 učnikov, 39 podučnikov, 27 učenic, 12 podučenic in 16 obertnijskih učenic. Šolskih pripravnikov je bilo 25. — V ljubljanski pripravnikiški šoli je bilo preteč. šolsko leto v obeh razdelkih 24 pripravnikov; na koncu leta jih je bilo v 2 razdelku 11, iz med katerih je eden dobil spričalo za učnike glavnih šol, 6 za učnike malih šol in 2 za podučenika malih šol; dvema pa je naročeno, da naj bi spraševanje za cerkveno petje in godbo ponovila. — V Idrii je bilo preteč. šolsko leto 25 pripravnikov, iz med katerih jih je na koncu leta 14 dobilo spričalo za podučenike malih šol. V obeh pripravnikiških šolah se je učila tudi sadjoreja. —

Po „Schbt.“

Iz Celovca. Naš prečastiti knez in škof so dnevščine (diete), ki jim gredo kot deželnemu poslancu, enkrat za vselej darovali tukajšnemu učiteljskemu semenišču.

*) Na strani 339 v drugi versti odzgoraj naj se bere: saj tudi mi vsi nis mo itd. Na strani 338 v prvi versti od zgoraj bi imeli biti: in ti si rekel: Mima pa ona itd. sicer se ne vezeta stavka prav. Pisal sem tako, ker majhni otroci navadno tako izgovarjajo, kakor tudi: ata mama, pupa itd. Pis.

Iz ljubljanske okolice. × Pri nas so se že pokazale na solnčnem kraju prve pomladanske cvetice: zvončki ali korčki (*Gallanthus nivalis*). Otroci se jih zelo veselijo, ker jim oznanjujejo prijetni čas, ko se bodo zopet zunaj pod milim nebom radovali. Sem ter tje smo že vidili, da otroci že bosi zunaj hodijo; to pa je zelo nevarno, in ni čuda, če se sliši, da to pa tam tudi zelo bolehalo in merjalo. Učenički naj bi tedaj tudi v tej reči starše in otroke poučevali.

Iz Ljubljane. Pretečeni teden sem dobil v šolo taki le slovenski list: „Ljubi gosp. učenik! Povabljen sem bil na neki pustni ples; pa se mi bolje zdi, da, namesti bi kupil vstopnico za bal, pa ta goldinar pošljem Vam, da kupite zanj kaj šolske priprave za kaknega ubogega učenca v Vašem razredu. Z Bogom!“ — Za tako blago misel in djanje se ne vem drugače zahvaliti kakor: Bog plačaj temu blagemu srcumili dar, — naši ubogi mladini pa nakloni še kje takih milih dobrotnikov!

*Andrej Praprotnik, učenik v
mestni glavni šoli.*

Iz Ljubljane. Z razpisom preč. ljublj. konzistorija s št. 112/35 se naznanja, da se bo milodarna vstanova z 26 gold. 40 kr. n. dn. letnih obresti, ki jo je izsluženi šolski vodja norm. šole c. k. šolski svetovavec in častni korar, preč. gosp. Jan. N. Schlaker napravile za učiteljske vdove, — od 1. avg. 1862 do avg. 1863 drugi vdovi podelila. Ako je tedaj kje kaka vdova, ki ne vživa nikake druge vstanove in hoče za to prositi, naj z verjetnimi spričali dokaže, da je res revna, da lepo živi, in da je nje mož naj manj deset let za učenika malih šol na Kranjskem pošteno služil. Prosnje naj se oddajajo pri preč. konzistoriju do zadnjega tega mesca.

Iz Ljubljane. V naši novo vstavljeni mestni glavni šoli, ktera ima zdaj vse pravice kot samostojna glavna šola s 4 razredi, bo letos tudi spraševanje za tiste učence, ki so se doma učili (Privatschüler) in hočejo imeti postavno spričalo za kaki razred glavne šole. Taki domači učenci naj se tedaj po naznanilu sl. vodstva te šole oglasijo 8. marca t. l. (za prvo polovico tega šolskega leta) dopoldne ob 11. — 12. uri pri sv. Jakopu v reduti v šolski sobi IV. razreda in drugi dan (9. marca) naj pridejo k praševanju.

Prememba v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji: G. Martin Zarnik, učitelj v Kropi, je za terdno postavljen.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.